

УДК 338.48:323.1(477:437.6)
 JEL classification: Z32, F51, R58
[https://doi.org/10.31891/dsim-2025-10\(36\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-10(36))

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА АКТИВІЗАЦІЮ ТУРИЗМУ У СХІДНІЙ СЛОВАЧЧИНІ

МОЦА Андрій Андрійович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри географії та туризму,
 Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
<https://orcid.org/0000-0002-2603-6269>

Дослідження, представлене в статті, зосереджено на впливі російсько-української війни на активізацію туристичної діяльності в східній Словаччині, зокрема у Прешовському та Кошицькому регіонах. Війна суттєво змінила соціально-економічні процеси в центральній та східній Європі, що також позначилося на туристичній сфері цих країн. Східна Словаччина, яка знаходиться в безпосередній близькості до України, стала одним з основних напрямків, куди переорієнтувалися туристичні потоки. Гуманітарні та геополітичні виклики, пов'язані з війною, стимулювали зростання внутрішнього туризму, а також збільшення кількості туристів з України та інших регіонів. У статті особливу увагу приділено вивченню Угоди між Україною та Словаччиною про співробітництво в галузі туризму, яка відіграє важливу роль у розвитку двосторонніх контактів і сприяє інтеграції туристичних потоків між країнами. На основі аналізу статистичних даних за 2022–2023 роки було відзначено суттєве зростання кількості туристів, що відвідали Словаччину, зокрема через підвищену безпеку та доступність для біженців з України. Прешовський і Кошицький регіони, як стратегічні з погляду транскордонного співробітництва, зазнали найбільших змін у туристичних потоках. Дослідження показує, що у 2023 році кількість туристів в Словаччині значно зросла, що відображає не лише стабільність ситуації в країні, а й активізацію внутрішнього та транскордонного туризму. Кількість туристів у Прешовському та Кошицькому регіонах також збільшилась завдяки зростанню попиту на активний і пасивний туризм, що включає відпочинок на природі та відвідування культурних пам'яток. Важливим чинником стало також поліпшення інфраструктури для тимчасового проживання біженців. Результати дослідження показують, що російсько-українська війна вплинула на туристичну активність у Словаччині як з позитивного, так і з негативного боку. З одного боку, війна сприяла зростанню внутрішнього туризму, а з іншого – погіршила міжнародний імідж регіону. Попри це, виведення нових туристичних програм і стратегій може сприяти подальшому розвитку туризму в цих регіонах.

Ключові слова: російсько-українська війна, активізація туризму, східна Словаччина, туристичні потоки, Прешовський регіон, Кошицький регіон, внутрішній туризм, біженці з України, туристична інфраструктура, міжнародний туризм, активний туризм, пасивний туризм.

THE IMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON TOURISM IN EASTERN SLOVAKIA

MOTSA Andriy

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

The study presented in this article focuses on the impact of the Russian-Ukrainian war on the intensification of tourism activity in eastern Slovakia, in particular in the Presov and Košice regions. The war significantly changed the socio-economic processes in Central and Eastern Europe, which also affected the tourism industry in these countries. Eastern Slovakia, which is located in proximity to Ukraine, has become one of the main destinations where tourist flows have been reoriented. The humanitarian and geopolitical challenges associated with the war have stimulated the growth of domestic tourism, as well as an increase in the number of tourists from Ukraine and other regions. The article pays special attention to the study of the Agreement between Ukraine and Slovakia on cooperation in the field of tourism, which plays an important role in the development of bilateral contacts and promotes the integration of tourist flows between the countries. Based on the analysis of statistics for 2022-2023, a significant increase in the number of tourists visiting Slovakia was noted, in particular due to increased security and accessibility for refugees from Ukraine. The Prešov and Košice regions, as strategic regions in terms of cross-border cooperation, have experienced the greatest changes in tourist flows. The study shows that in 2023, the number of tourists in Slovakia increased significantly, reflecting not only the stability of the situation in the country, but also the intensification of domestic and cross-border tourism. The number of tourists in the Prešov and Košice regions also increased due to the growing demand for active and passive tourism, including outdoor recreation and visits to cultural attractions. An important factor was also the improvement of infrastructure for temporary accommodation for refugees. The results of the study show that the Russian-Ukrainian war has had a positive and negative impact on tourism activity in Slovakia. On the one hand, the war contributed to the growth of domestic tourism, but on the other hand, it worsened the international image of the region. Nevertheless, the introduction of new tourism programs and strategies can help to further develop tourism in these regions.

Key words: Russian-Ukrainian war, tourism intensification, eastern Slovakia, tourist flows, Prešov region, Košice region, domestic tourism, refugees from Ukraine, tourism infrastructure, international tourism, active tourism, passive tourism.

Стаття надійшла до редакції / Received 11.04.2025

Прийнята до друку / Accepted 30.04.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Російсько-українська війна, яка триває з 2014 року, стала одним із найважливіших геополітичних викликів сучасності, значно вплинувши на політичну стабільність, економічну динаміку та соціальні процеси в Європі. Особливої гостроти конфлікт набув у 2022 році, коли масштабна військова агресія спричинила хвилю економічних санкцій, переміщення мільйонів біженців і глобальні зміни в регіональних стратегіях розвитку. Цей збройний конфлікт не лише змінив політичний ландшафт, а й створив серйозні виклики для багатьох секторів, зокрема туризму, який в умовах кризових ситуацій виявився одним із найбільш вразливих.

Війна призвела до суттєвого зниження попиту на подорожі до України та суміжних зон конфлікту, що негативно позначилося на туристичній привабливості цих регіонів. Одночасно відбулися зміни в туристичних потоках, які переорієнтувалися на безпечніші країни, що межують з Україною, зокрема Польщу, Угорщину, Румунію та Словаччину. Ці держави стали не лише притулком для значної кількості переміщених осіб, а й привернули увагу міжнародних туристів, які зацікавлені у дослідженні історичних, культурних та геополітичних контекстів регіону.

Ситуація також змусила туристичну галузь адаптуватися до кризових умов. Зокрема, в сусідніх з Україною країнах зросла необхідність розширення інфраструктури для прийому великої кількості гостей, зокрема біженців, та інтеграції нових послуг, орієнтованих на специфічні потреби кризового періоду. Крім того, загострення конфлікту сприяло зростанню інтересу до так званого військового туризму, пов'язаного з відвідуванням місць, що мають історичну чи сучасну роль у збройних протистояннях.

Таким чином, російсько-українська війна стала не лише чинником дестабілізації, а й каталізатором змін у туристичній галузі.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій з тематики впливу російсько-української війни на активізацію міжнародного туризму, зокрема європейського, свідчить про значне зацікавлення науковців у вивченні цього питання. Так, Машіка Г., Грабар М. та Кашка М. стверджують, що туристична індустрія країн ЄС зазнала значного удару через повномасштабне вторгнення агресора на територію України. Плануючи досягти допандемічного рівня у 2022 році, сфера туризму була змушена призупинити відновлення через втрату туристичних потоків, обмеження авіаперельотів і повітряного простору, зростання цін на харчування та паливо, зниження впевненості мандрівників і їхніх доходів. Додатковим чинником стало прибуття вимушених переселенців з України, які шукали притулку в країнах ЄС, змінюючи характер використання туристичної інфраструктури. На думку вчених, туристична галузь ЄС поступово відновлюється, хоча темпи цього процесу різняться між країнами [1, с. 238]. Водночас Muddasir M., Borges A. P., Vieira E., Vieira B. M. аналізують вплив макроекономічних чинників на туристичний і дозвільний сектор Європи у контексті російсько-української війни, яка розпочалася 24 лютого 2022 року. Особливу увагу вчених приділено аналізу туристичних напрямків, таких як Іспанія, Франція, Італія та Португалія. Поряд з тим, результати дослідження науковців засвідчують, що європейський туристичний сектор зазнав суттєвого впливу таких макроекономічних чинників, як процентні ставки, геополітичні ризики, ціни на нафту та газ. Натомість вплив інфляції виявився менш значним [2]. Зі свого боку, Балабаниць А. підкреслює, що російсько-українська війна поставила перед світовою туристичною галуззю низку викликів, які потребують вжиття конкретних заходів як на рівні туристичних підприємств, так і на регіональному та державному рівнях [3, с. 360].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

На основі стислого аналізу наукових досліджень, присвячених впливу російсько-української війни на активізацію міжнародного туризму, зокрема в європейському контексті, можна зауважити, що метою наукової статті є дослідження впливу цього конфлікту на розвиток туристичної діяльності у східній Словаччині.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Російсько-українська війна суттєво вплинула на соціально-економічні процеси в країнах центральної та східної Європи, включаючи туристичну сферу. Східна Словаччина, розташована в безпосередній близькості до кордонів з Україною, стала регіоном, де змінилися туристичні потоки через гуманітарні та геополітичні виклики. Дослідження впливу війни на активізацію туристичної діяльності в цьому регіоні є важливим для розуміння трансформаційних процесів у сфері туризму. Тому вивчення цього питання сприятиме розробці ефективних стратегій розвитку регіонального туризму в умовах кризових ситуацій.

У процесі дослідження впливу російсько-української війни на активізацію туристичної діяльності у східній Словаччині важливо врахувати значення Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про співробітництво в галузі туризму [4]. Цей документ слугує основою для розширення двосторонніх контактів у сфері туризму та розвитку взаємовигідної співпраці між країнами. Угода сприяє інтеграції туристичних потоків, спрощенню взаємодії між організаціями туристичної галузі обох держав і стимулюванню нових ініціатив у сфері туризму. В умовах кризи, викликаній війною, реалізація положень цього документа є важливим інструментом для підтримки регіональної туристичної діяльності.

Зосередження на такій співпраці дозволить розробити більш ефективні стратегії адаптації туризму до нових викликів.

Зауважимо, що територія східної Словаччини охоплює кілька важливих адміністративних одиниць. До них належать Кошицький та Прешовський регіони, які разом утворюють найбільшу частину східної Словаччини. Кошицький регіон є важливим економічним та культурним центром, а також ключовим туристичним напрямком. Прешовський регіон славиться своєю природною красою, національними парками та історичними пам'ятками. Це важливі регіони, які розташовані поблизу українського та польського кордонів, що робить їх стратегічно важливими для транскордонного співробітництва та розвитку туризму.

У рамках дослідження впливу російсько-української війни на активізацію туристичної діяльності у східній Словаччині необхідним є ретельний аналіз відповідних статистичних даних.

Аналіз таблиці 1 дозволяє глибше зрозуміти динаміку змін у туристичній активності Словаччини та її східних регіонів – Прешовському та Кошицькому – у контексті висвітлення впливу російсько-української війни.

Таблиця 1

Динаміка відвідуваності туристами Словаччини загалом та східної частини країни

Регіон	Показник	Загальна кількість туристів			Загальна кількість туристів з ночівлею		
		січ-вер. 2024	2023	2022	січ-вер. 2024	2023	2022
Словаччина	Всього засобів розміщення	4562123	5726279	4831628	11997935	14851364	12719545
	Готелі (мотелі)	1526586	1976248	1712240	3330790	4231360	3702397
	Інші готелі (мотелі, ботелі)	1267971	1594211	1399503	3567674	4382645	3942793
	Гостьові будинки	615867	797273	655096	1391266	1798598	1460979
	Туристичні хостели, котеджні містечка	279291	330086	252481	834840	950885	736058
	Приватне житло (з ідентифікаційним номером)	151618	176987	130381	432892	491510	370736
	Інші н.в.і.у. (у т.ч. кемпінги)	720790	851474	681927	2440473	2996366	2506582
Прешовський регіон	Всього закладів розміщення	822342	1039875	888970	2398479	2981468	2609028
	Готелі (мотелі)	261671	338374	310331	707536	884811	794789
	Інші готелі (мотелі, ботелі)	268319	334605	306144	875435	1079327	1010884
	Гостьові будинки	129952	153347	108234	305593	357991	256829
	Туристичні хостели, котеджні містечка	31095	36150	27480	85237	106626	79002
	Приватне житло (з ідентифікаційним номером)	35493	46675	32719	105685	130231	93675
	Інші н.в.і.у. (у т.ч. кемпінги)	95812	130724	104062	318993	422482	373849
Кошицький регіон	Всього закладів розміщення	334745	400462	357155	705729	848514	732928
	Готелі (мотелі)	97005	123146	111304	176931	224513	201667
	Інші готелі (мотелі, ботелі)	73517	92017	96208	150207	165564	181488
	Гостьові будинки	54629	59091	53062	102713	113049	95723
	Туристичні хостели, котеджні містечка	15558	17360	13816	57609	54819	45997
	Приватне житло (з ідентифікаційним номером)	9266	8398	7498	21901	20681	16690
	Інші н.в.і.у. (включаючи кемпінги)	84770	100450	75267	196368	269888	191363

Джерело: складено на основі [5].

У 2023 році відзначено значне зростання кількості туристів порівняно з 2022 роком, що вказує на загальну стабільність та навіть розвиток туристичної індустрії Словаччини після початку війни. У 2022 році було зафіксовано 4,83 млн туристів, тоді як у 2023 році їх число зросло до 5,73 млн. Це пов'язано зі зростанням внутрішнього туризму та туристичних потоків через безпеку Словаччини та доступність для біженців з України.

Зростання числа туристів, які залишаються на ніч у Словаччині (у 2023 році становило 14,85 млн туристів проти 12,72 млн у 2022 році), підтверджує активізацію туристичних потоків, зокрема завдяки наявності низки природних та культурних пам'яток, що привертають туристів. Динаміка за січень-вересень 2024 року ще не дозволяє зробити однозначні висновки, оскільки дані неповні.

Як і в країні загалом, Прешовський регіон зазнав зростання кількості туристів у 2023 році (1,04 млн порівняно з 0,89 млн у 2022 році). Цей регіон виграв від притоку туристів, особливо з України, через його близькість до українського кордону. Кількість туристів, які зупиняються в готелях, також зросла у 2023 році порівняно з 2022 роком (338 тис. у 2023 проти 310 тис. у 2022), що свідчить про відновлення готельної інфраструктури та зростання попиту на комфортне проживання серед туристів. Зростання кількості туристів, які зупиняються в приватному житлі, також можна пояснити потребою в тимчасовому житлі для біженців з України, що впливає на загальний рівень відвідуваності. Сегмент інших засобів розміщення (кемпінги, котеджі, хостели) також зазнав значного зростання, що зумовлено великою кількістю внутрішніх і транзитних туристів, а також зростанням попиту на бюджетне розміщення.

У Кошицькому регіоні спостерігається зростання кількості туристів у 2023 році (0,85 млн проти 0,73 млн у 2022 році). Це підтверджує загальну позитивну динаміку в туристичному секторі Словаччини, яка була підтримана стабільною ситуацією в країні та зростанням інтересу з боку біженців. У 2023 році зросла кількість туристів у готелях (224 тис. у 2023 проти 201 тис. у 2022). Це слід пояснити збільшенням кількості міжнародних відвідувачів і внутрішнім туризмом, оскільки регіон активно розвивав інфраструктуру для задоволення попиту. Збільшення відвідуваності кемпінгів, хостелів і котеджних містечок також пов'язано зі збільшенням доступних варіантів розміщення для українських біженців і туристів.

Російсько-українська війна має двосторонній вплив на туризм. З одного боку, війна спонукала збільшення внутрішнього туризму і в'їзду біженців з України, що активно використовували наявні засоби розміщення. З іншого боку, це могло призвести до падіння міжнародного туризму через загальний негативний імідж регіону. Станом на неповні дані за 2024 рік можна очікувати продовження динаміки зменшення кількості туристів у певних сегментах. Однак потенційно, з розвитком внутрішнього туризму та виведенням нових програм для туристів з України та інших країн, ситуація може покращитись.

Для аналізу впливу російсько-української війни на активізацію туризму в Словаччині загалом і в східній частині країни, зокрема в Прешовському та Кошицькому регіонах, слід враховувати кілька ключових аспектів, зокрема зміни у кількості туристів, дні перебування та середню тривалість перебування (таблиця 2).

Таблиця 2

Розвиток туризму у Словаччині загалом та східній частині країни

Регіон	Показник	Вид туризму	2023	2022	2021
Словаччина	Кількість осіб	Активний туризм	194964	120802	32040
		Пасивний туризм	825470	463551	143195
		Внутрішній туризм	84033	80850	53361
	Дні перебування	Активний туризм	238392	157209	52960
		Пасивний туризм	424 631	2963861	1062746
		Внутрішній туризм	296901	309656	226899
	Середня тривалість перебування	Активний туризм	1,2	1,3	1,7
		Пасивний туризм	5,1	6,4	7,4
		Внутрішній туризм	3,5	3,8	4,3
Прешовський регіон	Кількість осіб	Активний туризм	4526	4609	2557
		Пасивний туризм	11722	3939	1254
		Внутрішній туризм	14114	18765	13991
	Дні перебування	Активний туризм	19534	21073	10685
		Пасивний туризм	55577	18721	8827
		Внутрішній туризм	55329	55856	47274
	Середня тривалість перебування	Активний туризм	4,3	4,6	4,2
		Пасивний туризм	4,7	4,8	7,0
		Внутрішній туризм	3,9	3,0	3,4
Кошицький регіон	Кількість осіб	Активний туризм	925	531	42
		Пасивний туризм	8938	5679	2462
		Внутрішній туризм	6544	3033	181
	Дні перебування	Активний туризм	1858	1351	252
		Пасивний туризм	51920	36860	19235
		Внутрішній туризм	30014	14803	1177
	Середня тривалість перебування	Активний туризм	2,0	2,5	6,0
		Пасивний туризм	5,8	6,5	7,8
		Внутрішній туризм	4,6	4,9	6,5

Джерело: складено на основі [5].

У 2023 році кількість осіб, які займалися активним туризмом, суттєво збільшилася до 194964 порівняно з 120802 у 2022 році та лише 32040 у 2021 році. Це свідчить про значне пожвавлення цього сегмента туризму. Збільшення числа туристів можна пояснити переорієнтацією частини туристів через війну в Україні, а також зростанням інтересу до природних та активних видів туризму. У 2023 році кількість осіб, які обрали активний туризм в Прешовському регіоні, зменшилася до 4526 порівняно з 4609 у 2022 році. Проте, порівняно з 2021 роком (2557 осіб), спостерігається помітне зростання. Це свідчить про те, що регіон став більш доступним і привабливим для туристів, зокрема з України через свою близькість до кордону та відносну безпеку. В Кошицькому регіоні у 2023 році було 925 туристів, що значно більше, ніж 531 у 2022 році, і лише 42 у 2021 році. Знову ж таки, збільшення кількості туристів пов'язане з переорієнтацією туристів через близькість цього регіону до України.

У 2023 році активний туризм в Словаччині відзначався також суттєвим збільшенням днів перебування туристів: 238392 дні порівняно з 157209 у 2022 році. В Прешовському регіоні зросла кількість днів перебування на активному туризмі з 21073 у 2022 році до 19534 у 2023 році. У Кошицькому регіоні також спостерігався зріст з 1351 у 2022 році до 1858 днів у 2023 році. Попри покращення інфраструктури та безпеки, Прешовський і Кошицький регіони стають більш привабливими для активного туризму, особливо для туристів, які шукають безпечніші напрямки через збройний конфлікт в Україні.

Кількість туристів, що займаються пасивним туризмом, збільшилась значно у 2023 році до 825470 осіб порівняно з 463551 у 2022 році та 143195 у 2021 році. Це свідчить про значне зростання інтересу до пасивних видів відпочинку, таких як культурний туризм, відпочинок на курортах, відвідування історичних та культурних пам'яток. Збільшення кількості пасивних туристів в Прешовському регіоні у 2023 році (11722 особи) порівняно з 3939 у 2022 році та 1254 у 2021 році також свідчить про поживлення цього виду туризму в результаті збільшення попиту на комфортніші відпочинкові послуги. Така тенденція є результатом як внутрішнього, так і міжнародного туризму. У Кошицькому регіоні кількість пасивних туристів зросла до 8938 осіб у 2023 році порівняно з 5679 у 2022 році та 2462 у 2021 році. Цей ріст також відображає збільшення інтересу до спокійного відпочинку в Словаччині, що також пов'язано з безпекою та зручністю цього регіону для туристів з України та інших країн.

У 2023 році кількість днів перебування для пасивного туризму в Словаччині становила 424631 день, що є значним зростанням порівняно з 296861 у 2022 році та 1 062746 у 2021 році. В Прешовському регіоні кількість днів перебування зросла з 18721 у 2022 році до 55577 у 2023 році, в Кошицькому – з 36860 до 51920 днів.

Кількість внутрішніх туристів у Словаччині залишалася відносно стабільною, з незначним зростанням у 2023 році до 84033 осіб (порівняно з 80850 у 2022 році та 53 361 у 2021 році). Зміни можна пояснити як збільшенням кількості місцевих подорожей через безпеку та зручність, так і зростанням інтересу до регіонів під час війни в Україні. В Прешовському регіоні у 2023 році кількість внутрішніх туристів знизилась до 14114 осіб порівняно з 18765 у 2022 році, але це все одно більше ніж 13991 у 2021 році. Зниження пов'язане з підвищеною конкуренцією з боку інших регіонів Словаччини. У Кошицькому регіоні у 2023 році відбулося значне збільшення внутрішнього туризму (6544 осіб) порівняно з 3033 у 2022 році та 181 у 2021 році. Це відображає зростання попиту на внутрішні подорожі, що обумовлене переорієнтацією українських туристів.

У 2023 році середня тривалість перебування для активного туризму в Словаччині була 1,2 дня, що є дещо зниженням порівняно з 1,3 днями у 2022 році та 1,7 днями у 2021 році. У східних регіонах країни ця тривалість варіюється від 2 до 4,3 дня, що відображає більшу зацікавленість туристів у більш тривалих активних поїздках.

Таким чином, вплив російсько-української війни на туризм у Словаччині, зокрема на активізацію туризму в Прешовському та Кошицькому регіонах, очевидний. Збільшення кількості туристів, днів перебування і збільшення середньої тривалості перебування вказує на стабільний ріст туризму у відповідь на глобальні зміни, пов'язані з війною. Ці регіони, через свою близькість до України, стали важливими напрямками для внутрішнього туризму та туризму з України.

У процесі дослідження варто також проаналізувати динаміку туристичних продажів (таблиця 3).

Таблиця 3

Туристичні продажі у Словаччині загалом та східній частині країни

Регіон	Показник	2023	2022	2021
Словаччина	Загальний дохід від туризму (в євро)	906890118	654093616	214089007
	Доходи від активного туризму (в євро)	16503277	11811799	7572664
	Доходи від пасивного туризму (в євро)	855138168	614358466	190793193
	Доходи від внутрішнього туризму (в євро)	35248673	27923351	15723150
	Доходи від продажу турів (в євро)	583164453	406546462	129102421
	Комісійні від продажу турів (в євро)	38923901	26155746	7647334
	Інші доходи (в євро)	284801764	221391408	77339252
Прешовський регіон	Загальний дохід від туризму (в євро)	16921421	10848168	5480586
	Доходи від активного туризму (в євро)	1926328	2406527	1642887
	Доходи від пасивного туризму (в євро)	8957816	4017334	977406
	Доходи від внутрішнього туризму (в євро)	6037277	4424307	2860293
	Доходи від продажу турів (в євро)	7281608	5574502	3101636
	Комісійні від продажу турів (в євро)	1558350	1184129	303052
	Інші доходи (в євро)	8081463	4089537	2075898
Кошицький регіон	Загальний дохід від туризму (в євро)	31452997	24203639	7921042
	Доходи від активного туризму (в євро)	657294	164408	110358
	Доходи від пасивного туризму (в євро)	26808102	18784696	6858526
	Доходи від внутрішнього туризму (в євро)	3987601	5254535	952158
	Доходи від продажу турів (в євро)	6218916	3119043	1068987
	Комісійні від продажу турів (в євро)	2287777	1266630	262885
	Інші доходи (в євро)	22946304	19817966	6589170

Джерело: складено на основі [5].

У 2023 році загальний дохід від туризму в Словаччині склав 906,9 млн євро, що значно перевищує результати 2022 року (654,1 млн євро) та 2021 року (214,1 млн євро). Цей значний зріст доходів від туризму (приблизно на 38% у порівнянні з 2022 роком і на 324% у порівнянні з 2021 роком) свідчить про активізацію

туристичної діяльності, що, ймовірно, є частково наслідком ситуації, яка склалася через російсько-українську війну. Доходи від активного туризму зросли з 7,57 млн євро у 2021 році до 16,5 млн євро у 2023 році. Зростання на 40% у порівнянні з 2022 роком і на 117% порівняно з 2021 роком пов'язано з підвищеним попитом на активні види туризму, зокрема на пішохідні, велосипедні маршрути, гірськолижні курорти, а також на безпечніші регіони, до яких належить Словаччина. Відчутно зріс дохід від пасивного туризму (від 614 млн євро у 2022 році до 855 млн євро у 2023 році). Це свідчить про відновлення популярності традиційного відпочинку в готелях, курортах та на термальних курортах, що є важливою частиною туристичної інфраструктури Словаччини. Внутрішній туризм у 2023 році приніс Словаччині доходи в 35,2 млн євро, що є збільшенням на 26% у порівнянні з 2022 роком та на 124% у порівнянні з 2021 роком. Враховуючи нестабільність на міжнародній арені, внутрішній туризм міг стати більш популярним, оскільки багато словаків могли обирати відпочинок усередині країни.

У 2023 році Прешовський регіон заробив 16,9 млн євро, що є значним збільшенням порівняно з 2022 роком (10,8 млн євро) та з 2021 роком (5,5 млн євро). Це зростання пояснене збільшенням потоком туристів, у тому числі з України, через географічну близькість до прикордонних територій, а також через розширення туристичних послуг і маркетингових кампаній, орієнтованих на українських туристів. Доходи від активного туризму зменшилися у 2023 році (1,93 млн євро) порівняно з 2022 роком (2,41 млн євро). Це свідчить про зміни у виборі типів відпочинку через загальний вплив війни на активний туризм, який став менш популярним серед частини туристів. Збільшення доходів від пасивного туризму (8,96 млн євро у 2023 році порівняно з 4,02 млн євро у 2022 році) є результатом росту популярності спокійнішого відпочинку. Прешовський регіон має вигідне розташування для розвитку саме такого виду туризму, враховуючи доступність природних і культурних ресурсів. Доходи від внутрішнього туризму зросли на 36% у 2023 році, досягнувши 6 млн євро. Це підтверджує тенденцію до зростання внутрішнього туризму через кризу, спричинену війною в Україні.

Кошицький регіон демонструє великий дохід від туризму у 2023 році (31,45 млн євро), що майже вдвічі більше, ніж у 2022 році (24,2 млн євро). Таке зростання на 30% зумовлене як внутрішніми чинниками, так і більшою привабливістю регіону для туристів з України через його близькість до кордону. Збільшення доходів від активного туризму в Кошицькому регіоні зі 164 тис. євро у 2022 році до 657 тис. євро у 2023 році також свідчить про зростання попиту на активний відпочинок серед туристів, зокрема з України, що шукають нові можливості для подорожей після початку війни. Зростання доходів від пасивного туризму (до 26,8 млн євро у 2023 році) вказує на розвиток традиційного туризму в цьому регіоні, який також має популярність серед українських біженців та тих, хто шукає більш спокійне місце для відпочинку. Доходи від внутрішнього туризму знизилися у 2023 році порівняно з 2022 роком, що свідчить про зменшення кількості місцевих туристів через невизначену економічну ситуацію та перенаправлення частини потоку туристів з-за кордону.

Загалом, дані вказують на те, що війна сприяла зростанню іноземного туризму, зокрема через збільшення кількості туристів з України, а також активізації внутрішнього туризму в Словаччині. Враховуючи ці чинники, значний приріст доходів від пасивного туризму, особливо в Кошицькому та Прешовському регіонах, свідчить про те, що туристи обирають безпечніші напрямки для відпочинку.

Щодо інвестиційного аспекту розвитку, то у 2024 році Кошицький регіон планував суттєво посилити туристичну інфраструктуру, інвестуючи 13,5 млн євро. Фінансування спрямовано на підтримку 22 ключових проєктів, серед яких розвиток велотуристичної інфраструктури, реконструкція історичних об'єктів та створення нових туристичних маршрутів. Особлива увага приділяється проєктам, які можуть залучити більшу кількість туристів та збільшити економічний внесок галузі у регіон. Розширення мережі велосипедних маршрутів покликане залучити активних мандрівників і зробити регіон привабливішим для екологічного туризму. Також передбачалося фінансування ініціатив для популяризації культурної спадщини, зокрема відновлення місцевих замків та музеїв. Окремі кошти передбачено було виділити на розвиток сучасних технологій для полегшення навігації туристів [6].

Таким чином, російсько-українська війна, хоча і має трагічні наслідки, стимулювала розвиток туризму у східній Словаччині. Це явище демонструє, як кризи можуть впливати на регіональний розвиток, відкриваючи нові можливості для економіки та культурного обміну.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що російсько-українська війна вплинула на туристичну діяльність у східній Словаччині, що проявилось у значному зростанні туристичних потоків, особливо серед біженців з України. Це підтверджується збільшенням кількості туристів у 2023 році порівняно з 2022 роком, зокрема в Прешовському та Кошицькому регіонах. Спільна угода між Україною та Словаччиною сприяла розвитку двостороннього співробітництва у сфері туризму, що дозволило оптимізувати інфраструктуру та послуги для туристів. Активізація туризму, зокрема внутрішнього, а також збільшення кількості днів перебування туристів, свідчить про позитивні зміни в туристичній індустрії східних регіонів країни. Зростання популярності активного та пасивного туризму в цих регіонах також відображає трансформацію туристичних вподобань. Однак, попри позитивні тенденції, війна продовжує залишати свій

відбиток на іміджі регіонів. Тому розвиток туризму в східній Словаччині демонструє потенціал для подальшого покращення в умовах постійних викликів.

Література

1. Машіка Г., Грабар М., Кашка М. Вплив російсько-української війни на розвиток туристичної індустрії країн ЄС. Причорноморські економічні студії. 2023. Випуск 79. С. 236-239.
2. Muddasir M., Borges A. P., Vieira E., Vieira B. M. The impact of macroeconomic factors on the European travel and leisure sector: the context of Russo-Ukrainian war. *Tourism Review*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1108/TR-08-2023-0534>
3. Балабаниць А. В. Туризм і війна: глобальний вплив і сценарії туристичного майбутнього. Актуальні проблеми науки та освіти: зб. матеріалів XXV підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ, м. Київ, 10 лют. 2023 р. / за заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2023. С. 358-361.
4. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про співробітництво в галузі туризму: Угода Кабінету Міністрів України; Словацьчина; Міжнародний документ від 12.06.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_023#Text
5. Cestovný ruch. URL: <https://datacube.statistics.sk/#!/folder/sk/1001243>
6. Košický samosprávny kraj v roku 2024 posilní turistickú infraštruktúru finančnou injekciou vo výške 1,35 milióna eur. URL: <https://org.kosiceregion.com/news/kosicky-samospravny-kraj-v-roku-2024-posilni-turisticku-infrastrukturu-financnou-injekciou-vo-vyske-135-miliona-eur/>

References

1. Mashika, H., Hrabar, M., & Kashka, M. (2023). Vplyv rosiis'ko-ukrains'koi viiny na rozvytok turystychnoi indusrii krain YeS [The impact of the Russo-Ukrainian war on the development of the EU tourism industry]. *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, 79, 236-239 [in Ukrainian].
2. Muddasir, M., Borges, A. P., Vieira, E., & Vieira, B. M. (2024). The impact of macroeconomic factors on the European travel and leisure sector: the context of Russo-Ukrainian war. *Tourism Review*. <https://doi.org/10.1108/TR-08-2023-0534>
3. Balabanets', A. V. (2023). Turyzm i viina: hlobal'nyi vplyv i stsennarii turyzystychnoho maibutnoho [Tourism and war: global impact and scenarios of the tourism future]. In *Aktual'ni problemy nauky ta osvity: zbirnyk materialiv XXV pidsumkovoï naukovo-praktychnoi konferentsii vykladachiv MDU, Kyiv, 10 liutoho 2023 r.* (pp. 358-361). Kyiv: MDU [in Ukrainian].
4. Cabinet of Ministers of Ukraine & Government of the Slovak Republic. (2001). Uhoda mizh Kabinetom Ministriv Ukrainy ta Uriadom Slovats'koi Respubliky pro spivrobitnytstvo v haluzi turyzmu [Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Slovak Republic on cooperation in the field of tourism]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_023#Text [in Ukrainian].
5. Statistical Office of the Slovak Republic. Cestovný ruch [Tourism]. <https://datacube.statistics.sk/#!/folder/sk/1001243>
6. Košice Self-Governing Region. (2024). Košický samosprávny kraj v roku 2024 posilní turistickú infraštruktúru finančnou injekciou vo výške 1,35 milióna eur [Košice Self-Governing Region will strengthen tourism infrastructure in 2024 with a financial injection of €1.35 million]. <https://org.kosiceregion.com/news/kosicky-samospravny-kraj-v-roku-2024-posilni-turisticku-infrastrukturu-financnou-injekciou-vo-vyske-135-miliona-eur/>